

УДК 811.11'01'373

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/22.166862>**Тетяна КОЛІСНИЧЕНКО,***orcid.org/0000-0001-5306-2940*

кандидат філологічних наук,

асистент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

(Чернівці, Україна) *t.kolisnichenko@chnu.edu.ua*

КОНОТАТИВНА ЕНАНТІОСЕМІЯ ОЙКОНІМІВ У РЕКЛАМНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті проаналізовано пересуви в семантиці назв місцевості у рекламному туристичному дискурсі. Мета дослідження – визначити кореляції позитивно та негативно маркованих компонентів у лексичному значенні ойконіма. Гіпотеза полягає в тому, що ойконіми трактуються як енантіосемічні одиниці завдяки їхній кореляції з певним регістром дискурсу. Сутність явища енантіосемії представлена в роботі як поляризація «актуалізованих значень». Ойконіми у структурі рекламного туристичного дискурсу мають здатність втрачати первинне значення й залежно від різних комунікативних ситуацій змінюють його позитивний компонент на негативний й навпаки.

Ключові слова: туристичний рекламний дискурс, енантіосемія, ойконім, семантична кореляція, інтенсифікатори.

Tetiana KOLISNYCHENKO,

PhD (Philology)

assistant of the Department of Foreign Languages for Humanities Majors

of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

(Chernivtsi, Ukraine) *t.kolisnichenko@chnu.edu.ua*

CONNOTATIVE ENANTIOSEMY OF PLACE NAMES IN ADVERTISING TOURISM DISCOURSE

The topicality of the present research is motivated by the necessity to reveal the shifts in the lexical meaning due to the transition from a general name to a toponymic one in non-professional and professional-oriented discourse registers. The problem of neutralizing the negative component in the semantics of place names in the tourism advertising discourse has not been systematically described yet. The present investigation is focused on the correlation of negatively marked and positively marked components in the semantics of place names in tourism advertising discourse. A complex analysis including definitional, componential, discourse and corpus ones is elaborated to study the semantic structure of the tourism advertising discourse.

Our hypothesis is that there is a discourse impact causing a shift of the semantic components in the lexical meaning of place names and that TAD actualizes the positively marked components of lexical meanings, so the place name acquires positive connotation. The model of shifts has not been systemically studied yet. We have elaborated the next model of meaning shifts: OM → NM → PM (original meaning (negative/positive) → neutral meaning → positive meaning).

The examples under investigation prove our hypothesis that tourism advertising discourse diminishes the negatively-marked components and actualizes positively-marked components in the place name semantics. And due to the coexistence of opposite components (negatively-marked and positively-marked) in the semantics of place name it can be viewed as enantiosemy unit and the shift between components according to the discourse register is shown.

The evaluative component in the lexical meaning of the place name undergoes a transposition from negatively charged to positively charged in TAD and the formula “original negative → neutralized in the geographical discourse → positive in the tourism advertising discourse” determines the shifts of the component in the lexical meaning of the England place names.

Discourse register, speaker's intention and place name distribution influence the actualization of the negatively or positively-marked component in the semantic structure of place names.

Key words: tourism advertising discourse, enantiosemy, place name, semantic correlation, intensifiers.

Постановка проблеми. Предмет дослідження – енантіосемія ойконімів, які функціонують у професійному дискурсі (рекламному туристичному дискурсі (далі – РТД), художньому, географічному) англійської мови. Об'єктом

дослідження є ойконіми Англії, які мають здатність до актуалізації протилежного значення (зміни позитивних або негативних значень), що дає нам можливість розглядати їх як енантіосемічні одиниці.

Аналіз досліджень. Зазначену проблематику розглядали багато дослідників (В. Виноградов (1960), Я. Гельблу (1963), Л. Клімова (1975), І. Покровський (1980), О. Соколов (1979, 1980), Л. Бессонова (1983), І. Ріпка (2000), К. Абрамян, А. Каджберуні (2001), О. Селіванова (2006), О. Маркасова (2008), Л. Новиков (2008), Filipes, Āermak (1985), Pīsarĉikova (1980), Benkoviĉova (1993), Böhmerova (1997), A. Liberman (2009)).

Мета статті – представити кореляцію позитивних і негативних компонентів у структурі семантичного значення ойконімів, для чого необхідно уточнити сутність поняття «енантіосемія» та розглянути особливості функціонування ойконімів як енантіосемічних одиниць у РТД англійської мови.

Поставлені завдання окреслюють необхідність використання комплексної методики дослідження: етимологічний аналіз на основі етимологічних словників англійської мови слугує для визначення первинного значення ойконімів в англійській мові; семантичний – для аналізу кореляції/поляризації позитивного та негативного компонентів у структурі ойконімів.

Актуальність проблеми зумовлена необхідністю дослідження системних відношень у сфері енантіосемії, розроблення проблеми семантичної протилежності ойконімів, поглибленого аналізу енантіосемії ойконімів, які функціонують у РТД. Аналіз енантіосемії як поляризації «набутих значень» залежно від типу дискурсу й інтенції агенса (позитивно або негативно забарвленні полярності) залишається поза увагою лінгвістів.

Енантіосемія – самостійне явище лексичної семантики, яке характеризується сумісністю в одній одиниці двох протилежних або близьких до них значень (Махмутова, 2009: 9). Енантіосемія характеризується вираженням полярної протилежності (двозначного протиріччя) у семантиці однієї мовної одиниці. Для енантіосемії як окремої лексико-семантичної категорії властиві такі ознаки: спільні ознаки з омонімією, полісемією, антонімією, конверсією; протилежність конотацій; семантична поляризація конотативних значень.

Виклад основного матеріалу. М. Покровський явище енантіосемії вбачав у семантичних змінах у діяхронічному аспекті та наводив приклад зі словом «гість», первинне значення якого походить від індоевр. *ghostis*, гот. *gasts* «чужинець», лат. *Hostis* «чужинець, гість», пізніше – «ворог, ворожий чужоземець», оскільки історично чужоземців сприймали як ворогів. Поява позитивного значення у слова *gicъ* супроводжувалася розвитком торговельних відносин, тому ворожнеча поступилася місцем гостинності (Покровський, 1980: 15).

Отже, причиною набуття лексею позитивного значення можна вважати соціокультурний розвиток людства.

За класифікацією Ю. Бродського, який у своєму дисертаційному дослідженні проводить зіставний аналіз енантіосемічних груп двох мов (англійської та французької) і виявляє регулярні типи протилежних значень у семантичній структурі, енантіосемія поділяється на мовну, мовленнєву й емоційно-оцінну. У межах мовної енантіосемії він вирізняє лексичну, граматичну та фразеологічну. Лексична енантіосемія підрозділяється на синхронну внутрішньомовну, синхронну міжмовну, діяхронну внутрішньомовну та діяхронну міжмовну енантіосемію. Граматична енантіосемія включає в себе синтаксичну та морфологічну енантіосемію (енантіосемію частин мови) (Бродський, 1998: 18).

Е. Балаликіна говорить про лексичну та словотвірну енантіосемію, при цьому лексичну енантіосемію вона кваліфікує як тип семантичних відношень однозвучних лексичних одиниць, які виражають протилежні значення, а словотвірну енантіосемію – як протилежність словотвірних типів, які за тих самих словотвірних зв'язків за допомогою певних морфем (енантіоморфем) виражають протилежні словотвірні значення (Балаликіна, 2001: 178–179).

Енантіосемію за трьома критеріями пропонує розглядати В. Червоножка: 1) за типами протилежності, які лежать в основі енантіосемії (векторна, градуальна, комплементарна та конверсивна енантіосемія); 2) за різним характером зв'язку значень мовних одиниць із явищами дійсності (номінативна й емоційно-оцінна енантіосемія); 3) за характером полярних сем у структурі протилежних значень енантіосем, унаслідок чого виявляються семантичні типи цих мовних одиниць у межах номінативної й емоційно-оцінної енантіосемії (Червоножка, 2002: 15).

В. Іващенко систематизувала розрізнені й неузгоджені між собою класифікаційні різновиди енантіосемії. Вона пропонує диференціювати типологічні різновиди енантіосемії за кількома критеріями: 1) причина – наслідок мовних змін (первинна – вторинна енантіосемія); 2) мовна система – взаємодія мовних систем (внутрішньомовна – міжмовна енантіосемія). Обидва типи додатково ще різняться за критерієм діяхронії – синхронії (діяхронна/історична – синхронна енантіосемія); 3) система як сукупність структурних елементів – реалізація системи (мовна – мовленнєва/контекстуальна/текстова енантіосемія) (Іващенко, 2009: 222).

Л. Махмутова (2009) у своєму дисертаційному дослідженні «Основні типи енантіосемії в сучасній російській мові» проаналізувала й узагальнила накопичений лінгвістичною наукою досвід вивчення енантіосемії та представила класифікацію основних типів енантіосемічних одиниць шляхом вивчення їх парадигматичних і синтагматичних характеристик. Вона виділяє чотири основні групи відношень, представлених в енантіосемії: 1) тип «починати – припиняти»; 2) тип «дія – припинення дії»; 3) тип «добре – погано»; 4) тип «більше – менше».

У своїй роботі Л. Махмутова визначає основні ознаки енантіосемії: на лексико-семантичному рівні; на граматичному та на функціональному рівнях (Махмутова, 2009: 10–15).

Г. Острикова за структурою лексичних значень вирізняє симетричну та несиметричну енантіосемію. За її словами, симетрична енантіосемія полягає у вираженні значеннями слова одного предметного відношення, у той час як несиметричність може проявлятися у різному об'ємі виявлення ознак у значенні чи сполучуваності з ядерними або периферійними компонентами (Острикова, 2012: 130), пор.: енантіосемі класифікуються на *директивні* (або *реверсивні*, тобто утворюються за допомогою конверсії (*to skin*: *to strip or deprive of skin, to scrape skin from; to cover with or as if with skin*); *сполучувані* (надають альтернативні інтерпретації залежно від семантики сполучуваних компонентів: *to doctor – to doctor a drink*); *іронічні* (семантичні пересуви, які базуються на іронії, наприклад *pretty – “This is a pretty picture. This is a pretty mess”*); *антуйронічні* (належать до іронічних, де позитивна іронія використовується для непрямого вираження негативної оцінки або критичних ремарок, наприклад *bad – “He’s a bad man and deserves to be punished” (US slang) “He’s a bad man on drums, and the fans love him”*); *евфемістичні* (позначають протилежні значення через евфемізм, наприклад *exceptional child*); *конверсивні* (коли агенс і реципієнт стають у різні позиції, наприклад *to learn*); *несистематичні* (позначають лексеми, які мають контрастивний характер суто в індивідуальному плані, наприклад *mouth – body vs. body part*) (Klégr, 2013: 13).

Наша гіпотеза полягає в тому, що ойконіми можна розглядати як енантіосемі, оскільки залежно від регістру дискурсу й інтенцій автора ойконіми можуть актуалізувати негативний або позитивний компоненти.

Для верифікації нашої гіпотези розглянемо функціональну семантику ойконіма *Nottingham*

і проаналізуємо поляризацію значення в різних регістрах дискурсу.

1. “*Nottingham, city and unitary authority, geographic and historic county of Nottinghamshire, England. The city lies along the River Trent*” (Corpus).

А. Згідно з етимологічним словником *Nottingham (Snotengaham late 9th cent., Snotingeham 1086 (DB))* походить від поєднання давньоанглійського *im’я + -inga- + hām*. У XII ст. через норманське завоювання літера *S* була втрачена, Первинне значення ойконіма у системі англійської мови є нейтральним – “*homestead of the family or followers of a man called Snot*” (Mills, 2011: 801).

В. Географічний дискурс актуалізує лише географічний образ ойконіма, а ойконім є нейтральним за своїм значенням. Ойконім виконує суто номінативну функцію й не несе будь-якої емоційної й оцінної забарвленості.

2. “*Nottingham is today named as the crime capital of England and Wales, with its residents four times as likely to fall victim as those of the safest cities*” (Corpus).

3. “*The clearest picture yet of crime in urban England and Wales shows that Nottingham is the “most dangerous” city, with the highest rates of murder and car crime and some of the worst levels of violence, burglary and gun offences. Nottingham’s position at the top of the table places it among the most crime-troubled cities in western Europe, as international comparisons show that England and Wales has one of the worst crime records in the developed world*” (Corpus).

С. У прикладах 2 та 3 вторинна номінація ойконіма представлена словосполученнями *the crime capital* та *crime-troubled cities*, що несуть у собі негативну конотацію й актуалізують у ойконіма негативний компонент типу “*dangerous*” city.

4. “*City of Caves” and “Queen of the Midlands” are two names fondly given to the city of Nottingham, which accurately reflects its hugely diverse nature, rich with cultural heritage and modern day entertainment. A city with a fascinating past and an exciting and buzzing present, Nottingham has everything to offer – from high culture, haute couture and widely acclaimed restaurants to the world famous legend of Robin Hood. Visitors are spoilt for choice for things to do and see in this number one destination city. Whatever you are into, be it art, music or walking, Nottingham is sure to satisfy all tastes, styles and ages*” (Corpus).

Д. Вторинна номінація ойконіма в рекламному туристичному дискурсі (приклад 4) представлена

словосполученнями “*City of Caves*”, “*Queen of the Midlands*”, *a city with a fascinating past*, що, на відміну від прикладів 2 та 3, актуалізує у свідомості реципієнтів позитивний компонент.

Е. Сполучуваність із лексемами та словосполученнями типу *cultural heritage, fascinating, everything to offer* актуалізує позитивний компонент і нейтралізує пейоративний компонент, представлений прикладами вище.

Ф. Рекламний туристичний дискурс направлений на актуалізацію позитивних компонентів, а ойконім *Nottingham* у РТД реалізує компонент “*number one destination city*”.

Проведений аналіз поляризації значення ойконіма в дискурсі доводить нашу гіпотезу, що зміна семантичного значення (позитивне ↔ негативне) може зумовлюватися соціокультурним розвитком суспільства. Домінантність у семантичному значенні ойконіма залежить головним чином від **регістру** дискурсу, сполучуваності ойконіма й інтенції автора.

Висновки. Явище енантіосемії – один із аспектів вираження людиною навколишньої дійсності залежно від комунікативних інтенцій та інтенцій мовця.

Ойконіми можуть розглядатися як енантіосеми, оскільки вони здатні набувати позитивно чи негативно конотованих ознак.

Інтенція мовця, реєстр дискурсу та сполучуваність ойконімів у дискурсі впливають на актуалізацію позитивного чи негативного компонентів у семантичній структурі ойконімів. Автор/мовець може використовувати формули покращення або погіршення значення ойконімів у будь-якому контексті.

У перспективу подальшого дослідження входить вирізнення класу лексичних інтенсифікаторів у рекламному туристичному дискурсі як основного засобу впливу на свідомість реципієнтів, а також перспективним є аналіз нейтралізації пейоративного компонента значення номінації в туристичному рекламному дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балалыкина Э. Словообразовательная энантиосемия в кругу смежных явлений. Русский язык: исторические судьбы и современность: М.: МГУ, 2001. С. 178–179.
2. Бессонова Л. Глагольная префиксальная энантиосемия в русском языке: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Днепропетровск, 1983. 25 с.
3. Бродский М. Лексическая энантиосемия в сопоставительном аспекте: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20. Екатеринбург: Уральский государственный педагогический университет, 1998. 23 с.
4. Івашченко В. Явище енантіосемії в українській термінології. Мовознавство, 2011, № 5. С. 30–41.
5. Климова Л. Антонимические значения полисемичных слов в современном русском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. М., 1975. 22 с.
6. Махмутова Л. Основные типы энантиосемии в современном русском языке: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Казань, 2009. 23 с.
7. Острикова Г. Лексико-семантическая несимметричная энантиосемия с противоположностью значений по периферийным семам. *Limba și context. Anul IV, vol. 1, 2012. С. 129–138.*
8. Соколов О. Про дієслівну енантіосемію в російській та болгарській мовах. Проблеми слов'язнознавства. Л.: Інститут Славістики Львівського національного університету імені Івана Франка, 1980. Вип. 21. С. 90–97.
9. Червоножка В. Енантіосемія в сучасній болгарській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.03. Київ, 2002. 19 с.
10. Яцковская Г. Энантиосемия в современном немецком языке: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.04. М., 1977. 16 с.
11. Corpus of Contemporary American English. URL: <http://corpus.byu.edu/coca> (дата звернення: 15.05.2018).
12. Klégr A. The limits of polysemy: enantiosemy. *Linguistica Pragensia*, 2013. No. 23, s. Pp. 7–23.
13. Mills D. *A Dictionary of British Place-Names*. NY: OUP, 2011. 576 p.

REFERENCES

1. Balalykina E. Slovoobrazovatelnaia enantiosemyia v krugu smezhyskh yavlenii [Word-forming enantiosemy in the closely-related concepts paradigm]. Russian language: historical destinies and modernity. Moscow, 2001. 179-179. [in Russian].
2. Bessonova L. Hlaholnaia prefiksalnaia enantiosemyia v russkom yazyke [Verb prefix enantiosemy in Russian]. PhD Thesis: 10.02.01. Dnepropetrovsk, 1983. 25 p. [in Russian].
3. Brodskii M. Leksicheskaia enantiosemyia v sopostavitelnom aspekte [Lexical enantiosemy in comparison]. PhD Thesis: 10.02.20. Ekaterinburg: Ural State Pedagogical University, 1998. 23p. [in Russian].
4. Ivashchenko V. Yavyshe enantiosemyi v ukrainskii terminologii [Enantiosemy in Ukrainian terminology]. *Movoznavstvo*, 2011. # 5. Pp. 30-41. [in Ukrainian].
5. Klimova L. Antonimicheskie znacheniiia polisemichnykh slov v sovremennom russkom yazyke [Antonymic meanings of the polysemantic words in modern Russian]. PhD Thesis: 10.02.01. Moscow, 1975. 22 p. [in Russian].

6. Makhmutova L. Osnovnye tipy enantiosemy v sovremennom russkom yazyke [Main types of enantiosemy in modern Russian]. PhD Thesis: 10.02.01. Kazan, 2009. 23 p. [in Russian].
7. Ostrikova H. Leksiko-semanticheskaia nesimetrichnaia enantiosemyia s provivopozhnostiu znachenii po periferiinym semam [Lexical semantic asymmetric enantiosemy with opposite meanings in peripheral semes]. Limbaj ši c ontext. Anul IV, vol. 1, 2012. Pp. 129-138. [in Russian].
8. Sokolov O. Pro dieslivnu enantiosemyiu v rosiiskii ta bolgarskii movakh [Verb enantiosemy in Russian and Bulgarian]. Slavic studies. Lviv: Slavic Institute of Ivan Franko Lviv National University, 1980. Issue 21. Pp. 90-97. [in Ukrainian].
9. Chervononozhka V. Enantiosemyia v suchasnyy bolgarskii movi [Enantiosemy in Modern Bulgarian]. PhD Thesis: 10.02.03. Kyiv, 2002. 19 p. [in Ukrainian].
10. Yazkovskaia H. Enantiosemyia v sovremennom nemetskom yazyke [Enantiosemy in Modern German]. PhD Thesis: 10.02.04. Moscow, 1977. 16 p. [in Russian].
11. Corpus of Contemporary American English. URL: <http://corpus.byu.edu/coca> (дата звернення: 15.05.2018).
12. Klégr A. The limits of polysemy: enantiosemy. *Linguistica Pragensia*, 2013. No. 23, s. Pp. 7–23.
13. Mills D. A Dictionary of British Place-Names. NY: OUP, 2011. 576 p.